

Mezőség viseletkultúrája

Az én rózsám fűrjmadár, selyemkeszkenőbe jár, ahogy megyen az utcán, rózsá nyílik a nyomán

Népviselet alatt egy adott tájegység, régió paraszti ruházatát értjük. A hagyományos népviselet mutatója az ember személyes életkörülményeinek: anyagi és társadalmi helyzetének, korának, foglalkozásának, vallásának, örömeinek és bánatának.

A történelmi korszakokat a paraszti ruházatkodás formáinak fejlődésén belül is megfigyelhetjük, a középkori, gótikus, reneszánsz, barokk, majd a kismemesi és városi hatások némi késéssel, de megjelennek a népviseletekben is.

A ma a Mezőségnek tekintett régió mintegy 6000 km² területű, Erdély kellős közepén fekvő, folyóvölgyek határolta dombvidék, a Dés, Beszterce, Marosvásárhely és Torda által határolt négyyszögben fekszik. Mintegy háromszáz, magyarok, románok és szászok lakta település tartozik ide. A mezőszégi falvak nagyjából egymáshoz hasonló viselettel és kultúrával rendelkeznek. Kivételt képez az a néhány település, melyeknek egyedülálló a népvisellete, és nem keveredik, nem házassodik össze a környezetében levő egyetlen magyar faluval sem. A leghíresebb ezek közül Szék. [\[1\]](#)

Kallós Zoltán néprajzkutató, gyermekéveitől kezdve mentette Mezőség néprajzi örökségét. Az összegyűjtött és dokumentált viseleteket és tárgyakat végül a választói Kallós Zoltán Alapítvány Néprajzi Gyűjteményben tette közkinccsá, ahol a tematikusan felépített kiállítás tisztaszobáin keresztül megismerhetjük az egykori Mezőség lakás- és viseletkultúráját, valamint betekintést nyerhetünk a mezőszégi ember életmódjába. [\[2\]](#)

A mezőszégi magyar települések szigetcsoporszerűen szétszóródva, román falvak közé

ékelődve helyezkednek el. Az itt élő magyarok népi kultúrája archaikus magyar paraszti kultúra, nagyon gazdag szellemi hagyatékkal, tánc- és zenei kultúrával. A századok óta földműveléssel és állattenyésztéssel foglalkozó magyar lakosságának népi öltözete, annak ellenére, hogy más vidékeknél kevésbé színes, mégis igen tanulságos. Sok olyan régi ruhadarabot egyesít, melyek más, kulturáltabb vidékeken a viselet fejlődése következtében sok átalakításon estek át, vagy eltűntek. Mivel Mezőség lakosság szempontjából egy vegyes terület, a románokkal, cigányokkal és szászokkal való együttélés hatása kimutatható a viseletkultúrában is. Például a magas fekete báránybőr sapka, a lábravaló, a szoros vászonnadrág vagy a csuklyaviselet román hatásra utal.

Kós Károly még megfigyelhette, hogy a mezőszégi magyar viseletben fennmaradtak a régi városi és kismemesi elemek. Az 1930-as években még feljegyzik, hogy szinte minden ruhadarabot helyben készítenek.

„A mezőszégi magyarság szinte minden ruhadarabját ma is maga készíti. A máshol olyan rohamosan jelentkező európai divat nem nagyon hatott még rájuk. Körülményeik, életmódjuk ugyanaz mint századok előtt volt, így nem csodálkozhatunk rajta, hogy viseletük is ódonszabású.” [\[3\]](#)

Jellemzően kerültek az élénk színeket. Finom árnyalatokat használtak, amelyen belül megfigyelhető egyfajta harmónia. A viseletelemek színei finoman illeszkedtek egymáshoz. Ruhadarabjaikon hímzést, díszítést alig alkalmaztak, viszont annál gazdagabbak voltak a lakástextiljeik.

„Minden asszony varr. Nem géppel, csak egyszerűen kézzel.” [\[4\]](#)

A vászonhímzések falucsoportonként külön alcsoportokat alkotnak. Amennyiben az inggallérra vagy a kézelőre hímzés került, az praktikus, gyakorlati okból, ráncolásként, vagy szegésként tették oda. Az egyetlen színes hímzett ruhadarab, a csodálatosan szép, a mezőszégi szűcsök keze alól kikerülő, piros-zöld virágdíszítésű *mellrevaló*. [\[5\]](#)

Mezőség női viselete:

A nők nyaknál és vállnál ráncba szedett, hátul nyíló, *rövid derekú ingből*, fent korcokba húzott *pendelyből*

[\[6\]](#)

s ezekre vett,

lájbis fersingből (köntös)

és eléje tett

ruhából (kötény)

állott. A viseletet érintő újítások hullámai elérték ezt a vidéket is, így egy időben a mezőszégi magyar nők visszatértek a derékban megkötött külön szoknya viselésére. Városi hatásra a fehérnemű most vállpánttal fönn tartott

vászonpendelyből

és az erre vett szoros, vállon vagy oldalt gombolódó vászon mellénykéből áll. Ing helyett

ujjas

lékrit

[\[7\]](#)

vagy blúzt viseltek.

Télen a Kis-Szamos mentén combközépig érő, szőrével kifelé fordított, felálló gallérú, fekete báránybőr kurtabundát öltöttek. A bundát nyaknál bojtban végződő zöld kötővel kötötték meg, s a hosszú kötőt a vállon át a hátukra vetették. Ehhez hasonlóan kötődött a szűk ujjú, vitézkötéses, színes *pundri* [\[8\]](#) is. Az északnyugatra eső darabont és kurtanemes többségű falvakban az asszonyok jellegzetes téli és templomi öltönye volt az ujjatlan, bokáig érő, fekete posztóból készült, báránybőrrel bélelt rókával prémezett hosszú bunda. Ezt a nyak alatt csattal fogták össze, a derék magasságában pedig belül pántok voltak, hogy szárnyait két kézzel magukhoz foghassák. Fekete női bundáról is tudunk a Mezőségen, 1935 körül kis, ujjas, fekete bunda viseléséről vannak feljegyzések. Szűrposztó féléből készült női ruhadarabokról is szó esik:

a condra [\[9\]](#), *a daróc* [\[10\]](#), *a csuklya* [\[11\]](#) és végül a szűrposztótól technikailag eltérően készített

guba

[\[12\]](#)

is az időjárás és a természet erejétől óvta viselőjét. Ezekről részletesen olvashatunk Tőkés Béla tanulmányában.

A mezőszégi vi-se-let el-ma-rad-ha-tat-lan kel-lé-ke az *átalvető* [\[13\]](#) volt, amit az asszony vi-selt. Elkészítésére a ma-gyar la-kos-ság a koc-kás min-tá-za-tú anya-got hasz-nál-ta, míg a románok csíkosat.

A következőképpen hordták a viseletet: a ruhát mell alatt kötötték meg, a mellényt mélyen kivágták, s a bő ingujjat könyökön felül buggyosan színes pántlikával kötötték meg, amit *galandnak*

neveztek.

Női fejrevalók:

Nyáron *karton fejkendőt* [\[14\]](#) és *széles karimájú szalmakalapot*, télen *parkét fejkendőt*, [\[15\]](#) és a mellen keresztbe kötött *hárászkendőt*

[\[16\]](#)

viseltek. A hárászkendő viselete mai napig megfigyelhető. Régen *főkötőt*

is használtak. A Mezőségen ez a női fejdísz elég korán kihalt. A menyasszony főkötőjét rozmaring- és művirág koszorú ékesítette, s a templomban rojtos, virágos *kásmir kendővel*

[\[17\]](#)

borították le.

Női lábbelik:

Nyáron a mezőn szandál, sáros időben s télen kemény vagy puha szárú csizmát, illetve magas szárú cipőt viseltek.

Női hajviselet:

A haját reneszánsz viseletre emlékeztető módon középen választották el. A lányok hajukat hosszú pántlikával egy ágba fonva viselték. A fonatot díszítő piros-sárga-kék vagy csak piros pántlika jelezte a lány román vagy magyar nemzetiséghez való tartozását. Az asszonyok hajukat kontyba kötötték.

Női ékszerek:

A mezősegi nők nyakukban 3-4 sor, többnyire piros, ritkábban fehér vagy fekete gyöngyöt viselnek. A lányok nyakát több sor rózsagránát díszítette. [18] A fülbevalót elsősorban ékszerként viselték, de fontos volt az óvó, gyógyító erejébe vetett hit is. Melegföldváron a nők nem viseltek fülbevalót.

Mezőség férfi viselet:

A férfiak kender-, illetve gyapotvászonból készült inget viseltek. Az ing derekát félrövid, három-négy szél bőségű vászongatyába tűrték. Az ing keskeny visszahajtott gallérját és kézelőjét az idősebbek gomb helyett madzaggal kötötték össze.

„Fiatalok gombbal, öregek madzaggal gomblyuk helyett gombfüllel hordják. Az öregek a kézelőt is így viselik. Hogy el ne vesszen a madzag, odakötik s ott van, míg le nem nyövik róla.”
[19]

A többé-kevésbé bő vászon gatyáknál régiesebbnek tartjuk a szűk vászonnadrágot. Ilyet viseltek a Mezőségen, amit a fehér vagy szürke posztónadrághoz hasonlóan harisnyának hívtak. Magyarpalatkán a románnak tartott szűk vászonnadrágot - *a solovárt* - hordták. [20]

Ünnepen fekete nyakkendőt kötöttek. A férfi öltözkészítés szép, de komoly funkciót betöltő kelléke volt a Szamosújváron készült, 15–16 cm széles, elől 3 csatos *gyűszűszíj*. A széles bőrvet beprésett virágminták, színes szíronyhímzés és bőrszegés díszítette, baloldalt pedig zsebe volt. Akinek erre nem futotta, posztóövet viselt helyette.

Az ingre egykor oldalt gombolódó és a fehér alapra hímzett, később elől gombolódó, kávészínű és rátétes díszű *mellrevalót* öltöttek. Híresek a mezőkeszűi darabok. A *mellrevalót* lassan teljesen kiszorította a

lájbi

, ami szintén metamorfózison esett át. Régen a

lájbi

fehér posztóból készült, egyenes szabással, felül madzagkötővel. Manapság a két zsebes, apró hegyes üveggombokkal díszített

fekete lájbi

a divat. Ennek hátát a nyugatibb falvakban három darabból (testhez állóan) szabják, s a nyak

alatt egy-egy féltényérnyi négyszögű felületen zöld-piros selyem virágokat hímeznek, a széleket pedig láncöltéses hullámvonalakkal szegik.

„A hosszabb vagy rövidebb ujjasok szürke, fehér vagy fekete házi vagy kisipari gyapjúposztóból készülnek. A mezőségi Magyarpalatkán még a közelmúltban a férfi maga varrta meg nemcsak a nadrágot, hanem az ujjast is szürke posztóból, az öregeknek pedig fehér posztóból.” [\[21\]](#)

A mellrevalóra, mellényre fehér [\[22\]](#) ujjast vagy hasonló szabású és színű, de kék posztószegésű *pundrit* vettek. Dész és Szamosújvár felé az egyenes szabású, kávészínű *szegedi pundrit* is viselték. Ujjai végén széles fehér posztó rátét, kis kihajtos gallérja volt, s elől rézgombokkal gombolódott. Ez valószínűleg a katonáskodó falusi nemesek és darabontok útján terjedt. Az *ujjasra* hűvös időben régen színes, posztórózsás fekete *szokmányt* [\[23\]](#) vettek, templomba csak hátukra, az erdőbe felöltve. Később azonban a prémgalléros szürke posztókabát terjedt el, s a vászongatyára oldalt kék posztócsíkkal díszített, ellenzős fehér *posztóharisnyát* vettek, erre szíjazták rá a bocskort nyári munka idején. Mezőségen térdig érő férfi *kozsókról* [\[24\]](#) és a bundáról is szó esik, Magyarpalatkán mind a kettő fehér volt. Még egy régi darabot említenek a források, az eső ellen hordott csuklyás szűrt vagy *glugát*. Ez tulajdonképpen egy ujjatlan csuklya volt. A juhász a bunda fölé öltötte magára, ha havas időben kint töltötte az éjszakát.

A mezőségi férfiak fejrevalói:

Hajadonfővel nem járnak. Szalmakalap, kalap, fekete báránybőr sapka, a régiek feltűrt karimájú fehér sapkája (ezt váltotta fel a fekete báránybőr sapka). A mezőségi férfiak nyáron dologidőben egyenes tetejű szalmakalapot hordtak. Szőrkalapot csak ünnepeken tettek a fejükre. Régen a szőrkalapnak feltűrt szűk karimája volt, s a bokrétát eredetileg a magyarok is jobb felől hordták. 1848 óta került át a bokréta baloldalra Magyarpalatka kivételével, ahol a románsággal való békességért magyar világban is jobb oldalt viselték. A régen viselt nagy

fekete, széles karimájú, kikeményített szurkos kalapot ma már sehol sem viselik.

Férfi lábbelik:

Nyáron dologidőben bocskort hordtak. Télen, hideg időben és ünnepnap lábukra bakancsot, oldalt varrott alacsonyabb sarkú kemény, vagy lágy szárú fekete csizmát húznak.

Bajusz, szakáll és hajviselet viselet:

A szakáll és bajuszviselet divatja koronként változott. A 30-as években idősebbek pödört bajuszát felváltja a nyírott bajusz, majd a teljesen borotvált arc. A régi fényképeken simára borotvált, vagy bajuszt viselő arcokat láthatunk. [\[25\]](#)

A forrásokból a haj viselésről is informálódhatunk. Általában a mezősegi férfiak vajzták a hajukat, kivételt képeztek a magyarpalatkaiak, mert ők rucaszírral kenték. A magyar férfiak hosszú hajukat a múlt század vége körül befelé, a magyarpalatkaiak - ők ismét kivételt képeznek - pedig kifelé kunkorították. [\[26\]](#)

Tőkés Béla képletesen leírja a magyarpalatkai férfi hajviseletet 1938-ban.

„Hajviseletük egészen ősi. Az öregek araszos, sőt hosszabb haját viselnek. Ápolása a következő: hamulúggal minden vasárnap megmossa, ruca zsírral vékonyan bekeni, egy ritka, úgynevezett bontó fésűvel kibontja, sűrű simítóval lesimítja, szélét kifelé kunkorítja s úgy van egész héten. Be nem fonják. Nem is emlékeznek rá, hogy valaha befonták volna. A szomszédos Szavában, hol a románság közt 8-10 magyar család él, fésűt is hordanak az ilyen nagyhajú öregek. Dacára, hogy ma már ezt a hajviseletet kezdik elhagyni, még mindig általános.” [\[27\]](#)

Valószínűleg a németesítés, majd a katonáskodás hatására alakult ki hajviseletként a nyírott haj, majd a rövid kefefrizura.

Férfi ékszerek:

A régi időkben igézés, rontás ellen a kislányoknak egyik fülébe ezüstgombból készült fülbevalót helyeztek. A 20. század közepén ez a szokás teljesen elmaradt.

Nyugati hatások a mezőszégi viseletben:

Megállapítható, hogy a mezőszégi magyar viseletet megújító hatások mindig nyugatról érkeztek. Ördöngösfüzes, Szásznyíres és más mezővárosok voltak a polgári-nemesi divatok és a városi anyagok első alkalmazói és közvetítői a Mezőség belseje felé. Újabban is ez a terjedési iránya a fekete viseletnek, bricseszadrágnak, bakancsnak és fehér szvetternek, akárcsak a különböző női divatoknak. [\[28\]](#)

Összegzés:

A mezőszégi népi kultúra, a népzene és a viselet híre már óceánokat szelt át. A japánok annyira megszerették, hogy a mezőszégi táborok rendszeres látogatói lettek, de otthon is nagyszabású mezőszégi akciókat szerveznek, ahová adatközlőket, tánctanárokat hívnak. [\[29\]](#)

A táncház mozgalom megjelenése és elterjedése óta kialakult egyfajta „mezőszégi divat”, amely leginkább a nagy táncsoportok színpadon viselt öltözékeihez igyekszik hasonlítani. Ez egyrészt hasznos, másrészt viszont nem a legszerencsésebb. Hasznos abból a szempontból, hogy a népviselet - ünnepi, alkalmi öltözként - ismét az emberek életének szerves része lett. Azonban láthatunk rengeteg, nem a hagyományoknak megfelelő, összeeszkábált, torz ruhadarabot is, ami nem helyénvaló.

Népviselet-vásárlás előtt érdemes megismerni a kiválasztott vidék kultúráját, életmódját. A ruhavásárlás egyben egyféle sorsközösség vállalása az adott táj emberével, és általában azokkal vállalunk sorsközösséget, akikkel lelki rokonságot érzünk, akikkel valamilyen okból azonosulni tudunk.

Felhasznált irodalom:

ANDRÁSFALVY BERTALAN: Az erdélyi Mezőségről- Táncházas tudásbázis

<http://tudasbazis.tanchaz.hu/index.php/erdely/erdelyi-mezoseg/az-erdelyi-mezosegrol>

GÁBORJÁN ALICE: Magyar népviseletek <http://www.borokas.hu/szaki/viselet.html>

HERMAN OTTÓ: Magyar bajusz <http://www.magyarbajusz.hu/node/29>

KALLÓS ZOLTÁN: Adalékok az észak-mezőiségi magyarság néprajzához. Művelődés XXXII. évfolyam. 1. szám 1979. 33-34.

KESZEG VILMOS – SZABÓ ZSOLT: Mezőség. Történelem, örökség, társadalom. Colorprint Nyomda 2010.

KÓSA LÁSZLÓ – FILEP ANTAL: Erdélyi Mezőség. A magyar nép táji történeti tagolódása. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1983.

KÓS KÁROLY: A □ Mezőség néprajza I-II. Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 2000.

KUN ÁRPÁD: Hétköznapi-ünnepnapok Mezőkeszűben 1946 és 1965 között. Művelődés,

LXXI évfolyam - 2018. Július.

TÓKÉS BÉLA: Magyarpalatkai viselet. Ethnographia, XLIX/1938. 192–197.

Arcanum Digitális Tudománytár

Erdélyi Magyar Adatbank

Magyar Néprajzi Lexikon

<https://www.facebook.com/karpatmedenceinepviseletek/posts/d41d8cd9/2373373179358340/>

Forrás: <https://www.petofiprogram.hu/tudastar/mezosegviseletkulturaja>

[1] Egykori sóbányái miatt mezővárosi kiváltságokkal is rendelkezett. Szék máig megtartott jellegzetes népviselete: piros szoknyás, fehér inges, fekete mellényes leányok, kék vagy szürke posztóruhás, szalmakalapos férfiak, sajátos népzeneje, régies és eleven táncélete, szigorú szokásrendje, szőttesei, erőteljes, vaskos szépségű hímzései és mesekincse révén a magyar néphagyomány egyik legszebb és az utóbbi években legismertebb, legnépszerűbb képviselője.

[2] Kallós Zoltán Alapítvány Néprajzi Gyűjtemény https://kallosalapitvany.ro/#neprajzi_gyujtemeny

[3] Tótkés Béla: Magyarpalatkai viselet. Ethnographia, XLIX/1938. 192–197.

[4] Tőkés Béla

[5] Hímzett bőr mellény

[6] A női alsótestet fedő, házi vászonból készült ruhadarab neve.

[7] Régi ruhadarab volt az ujjas vagy lékri, üzleti anyagból varratták, színe a fersinggel talált.

[8] Szabott kabátféle

[9] Több jelentésű szó. Egyrészt gyapjúposztót jelöl, másrészt elnevezése az ebből a posztóból készült, kabátféle felsőruhának is.

[10] A daróc a cigája vagy racka festetlen gyapjából készült szövet, gyapjúposztó, amelyből régen kabátfélét, felsőruhát készítettek.

[11] Eredetileg önálló ruhadarab volt, de összeötvöződött különféle ujjas és ujjatlan felsőruhákkal, magyar területen a szűrrel és a zekével.

[12] A guba a legrégebbi és a legősibb felsőruha; alapanyaga többnyire fekete, de készült fehér, vagy fehérrel kevert gyapjúból is, ez utóbbi volt a mákos guba. Egyes vidékeken kenderkócot is használtak. Leginkább vállra vetve hordták.

[13] Kettős tarisznya, amelyet oly módon visznek vállon, hogy egyik fele elöl, a másik hátul lóg. Fehér kendervászonból, ill. színes, mintás gyapjúsövetből készül.

[14] Közepes finomságú fonalakból, vászonkötéssel szőtt, keményített, nyomott mintás pamutszövet. Általában 100% pamut. Speciális fajtája a jellegzetes kék-fehér színű kékfestő vászon. Ágynemű, falvédő, foltvarrással készített takarók, nyári ruhák, szoknyák készítésére alkalmas. Sima pamutvászonként is ismerik, de azokat az anyagokat hívjuk kartonnak vagy kartonosnak, amik kicsit merevebbek, amit főleg a sok minta okoz az anyagon. A merevség mosás után puhul.

[15] 100% pamut. Vászon vagy sávolykötésű, gyakran színes fonalból készített, könnyű vagy közepesen nehéz szövet, melynek egyik vagy mindkét oldala bolyhozott. Kellemes tapintású, nagyon finom anyag. Ágynemű, ing, blúz készíthető belőle. A gyerekek is szeretik, mert finom puha és meleg.

[16] Puha gyapjúfonalból kötött nagykendő, amelyet a falusi asszonyok nyakukban és fejükön viselnek.

[17] A kasmír kendő készítése ősrégi iparág a Himalája hegység alján fekvő Kasmír tartományban. Bár újabb időkben már sokat hanyatlott, jelenleg is körülbelül 16,000 szövőszéken készítik.

[18] Erdélyi Magyar Adatbank

[19] Tőkés Béla: Magyarpalatka viselete

[20] Néprajzi Értesítő 58. szám, 1976. 66.o.

[21] <http://www.borokas.hu/szaki/viselet.html>

[22] Csípőt, combot vagy lábszárat is takaró, elől záródó, változatos gallérmegoldású, igen

eltérő formájú kabátféle.

[23] Durva kelméből varrott zekeféle felső öltöny

[24] Az ujjas bőrkabát neve ködmön, vagy kozsók

[25] A szakálldivat politikai állásfoglalás is lehetett: 1848-ban a demokraták körszakállat viseltek, Garibaldi hívei hegyes szakállal tüntettek. Nálunk a XVI. században, az úri viseletben a házasemberek előjoga volt szakállt növeszteni. A parasztságot a XVIII. század elején szakállbírsággal szorították a borotválkozásra. Csak a nemesi előjogok megszűntével, 1848 után terjedt el a nemesi divat mintájára a körszakáll, a Kossuth-szakáll, illetve a rövid, keskeny pofaszakáll, a pakompart vagy barkó, és a széles császárszakáll. A száj sarkában meghagyott szakállformát vendégbajusznak nevezték.

[26] Néprajzi értesítő 58. szám, 1976. 68. o.

[27] Tőkés Béla

[28] Erdélyi Magyar Adatbank

[29] Fazakas János a Maros Művészegyüttes tagjának több alkalommal is volt lehetősége tanítani a Távol-Keleten.

{phocagallery view=category|categoryid=69}